З.С. UA Foreign Affairs

№ 11-12 2020

Зовнішні справи

ISSN 2663-2675
ISSN 2663-2683

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ВІЙН І ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ стор. 5

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЇЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ стор. 10

ГАСТРОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ стор. 29

Редакційна колегія журналу «Зовнішні справи» зі спеціальностей «Політичні науки» та «Історичні науки»

Головний редактор

Тетяна Віталіївна Сидорук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія», Україна

Основний склад

Дмитро Валерійович Вєдєнєєв, доктор історичних наук, професор кафедри гуманітарних дисциплін Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Україна

Валерій Миколайович Власенко, кандидат історичних наук, доцент, завідувач секції історії кафедри конституційного права, теорії та історії держави і права Сумського державного університету, Україна

Даріуш Вояковський, доктор наук, професор кафедри соціології господарства і суспільної комунікації Гуманітарного факультету Гірничо-Металургійної Академії імені Станіслава Сташиця в Кракові, Республіка Польща

Тетяна Юріївна Перга, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», Україна

Лариса Іванівна Синявська, доктор історичних наук, професор кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Україна

Сергій Валеріанович Толстов, кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу трансатлантичних досліджень ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України», Україна

Кароліна Цинк, доктор наук, ад'юнкт Інституту суспільних наук Жешувського університету, Республіка Польща

Запрошені члени редакційної колегії

Степан Васильович Віднянський, доктор Історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, завідувач відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України

Войцех Ґізіцький, доктор наук, професор, Католицький університет імені Івана Павла II в Любліні, Республіка Польща

Наталія Іванівна Земзюліна, доктор історичних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин, історії і філософії, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Україна

Ольга Василівна Зернецька, доктор політичних наук, професор, завідувач відділу глобальних та цивілізаційних процесів ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», Україна

Олег Олександрович Козачук, доктор політичних наук, доцент, асистент кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна

Петро Степанович Кузик, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна

Франц Мацєй, доктор наук, професор Університету імені Адама Міцкевича в Познані, Республіка Польща

Любов Несторівна Мельничук, кандидат політичних наук, доцент, асистент кафедри міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна

Михайло Георгійович Станчев, доктор історичних наук, професор, іноземний член Болгарської академії наук, завідувач кафедри нової та новітньої історії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Україна

3.C.
UA Foreign Affairs

Випусковий редактор – Ольга Георгіївна Таукач

Електронна адреса:
olga_taukach@ukr.net, тел. + 38 067 209 47 39

Видавець – Громадська спілка
«Редакція журналу «Зовнішні справи»

Електронна адреса: officeua.foreign.affairs@gmail.com,
тел. +38 (044) 277-94-24

Голова Правління – Володимир Дмитрович Хандогій,
Президент Асоціації зовнішньої політики України,
Надзвичайний і Повноважний Посол

Позиція авторів не завжди збігається з позицією редакції

Усі права захищені. Передрук матеріалів без посилання на «Зовнішні справи» забороняється. Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних оголошень

Над номером працювали: Ольга Таукач, Анатолій Корж, Марина Григоренко, Віталій Бумажний

Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 № 1188 журнал «Зовнішні справи» занесено до Переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів докторів і кандидатів наук за спеціальністю «Історичні науки»

«Зовнішні справи», науковий,
науково-публіцистичний журнал, 2020 № 11-12,
виходить щомісяця

Засновник – ГС «Редакція журналу «Зовнішні справи»

Адреса редакції: Україна, м. Київ,
провулок Рильський, 6

Реєстраційне свідоцтво № 23533-13373 ПР

Друк – ТОВ «Про формат»

Наклад – 500 примірників

Ціна – договірна

Передплату здійснює ТОВ «АС-Медіа»:
+380 44 500 05 06,
+380 44 353 88 15,
+380 95 570 05 06

publisher@smartpress.com.ua

Сергій Шергін
Політологічний вимір війн і військових конфліктів 5

Аналітика без політики

Борис Гуменюк
Державна політика України
у контексті її європейської інтеграції 10

Володимир Макуха, Наталія Тараненко
Міжнародні аспекти ринкової трансформації
української енергетики: результати та виклики 17

Історія питання

Микола Кужельний
Роль профспілок у регулюванні соціально-трудових
відносин та формуванні державної політики
(на прикладі Австралії) 24

Наталя Яковенко
Гастрономічна дипломатія у міжнародних відносинах 29

Дипломатичний прогноз

Сергій Пирожков, Назіп Хамітов
Цивілізаційна суб'єктність України
як відповідь на виклики світу 38

Книжкова полиця

Вячеслав Ціватий
Інституціональна історія, сучасна модель
і стратегії розвитку консульської служби України 44

Подія

Тетяна Мукомела
Роль міжнародного кримінального суду
у забезпеченні миру та безпеки 50

«The Hill We Climb» 55

COVID-19 і гуманітарна ситуація в Україні та світі:
міжнародна онлайн-конференція 57

УДК 327:316.4.063.3(477)
DOI 10.46493/2663-2675-2020-11-12-2

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЇЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Summary

Humeniuk B. State Policy of Ukraine in the Context of its European Integration

The article examines the peculiarities of the formation of Ukraine's state policy on European integration from the beginning of independence in 1991 to the present day. After a brief analysis of Ukraine's state policy throughout the period of independence, the main emphasis is made on the current stage of development of Ukraine's relations with the EU – after the Revolution of Dignity in 2014. It is shown that after the events of 2014, the state policy of Ukraine, which is aimed at integration with the EU, is qualitatively transformed and intensified.

It is shown that the objectivity of the European direction of Ukraine's foreign policy is logically conditioned by the geopolitical position and history of our state. The article analyzes the principles and trends in relations between Ukraine and the European Union, analyzes the most important stages and events that define the dialogue of our country with this international structure. Important integration factors are commitment to European values and European identity. In Ukraine, despite official statements about European integration as a foreign policy priority, the political elite does not always demonstrate consistency in the implementation of a certain foreign policy course. The success of the European integration strategy will depend on the implementation of reforms, norms and rules of the EU

It has been proved that since the beginning of Ukraine's independence, the real intensification of the state policy aimed at Ukraine's European integration has intensified after the Revolution of Dignity. The high level of public support for the eropean inegration shows how much the situation in Ukraine has changed since 2014. Such events as the Euromaidan, Russia's annexation of Crimea, the war in Donbass and Western sanctions against the Russian Federation have forced Ukraine to move away from its former multi–vector foreign policy. between the West and Moscow. Today, Ukraine's cooperation with the EU is developing in all major priority areas, covering the economic, political, social and military sectors. The course for European integration follows from the very nature of Ukraine's state independence, its desire to become an integral part of Europe.

Keywords: *state policy, European integration, Ukraine, European Union, foreign policy course, foreign policy*

Орієнтація на тісні зв'язки з європейськими країнами була одним з визначальних напрямів зовнішньої політики України з моменту проголошення її незалежності. Після проголошення незалежності процес формування зовнішньої політики України і визначення її національних інтересів значно прискорився. Відправною точкою теоретичних концепцій стали основоположні документи: Декларація про державний суверенітет та Акт проголошення незалежності України. Вони стали фундаментом для створення теоретичної і політико-правової основи зовнішньополітичної концепції України. Тож з розпадом біполярної системи міжнародних відносин Україна зосереджує свої зусилля на забезпеченні особистої участі у загальноєвропейському процесі та в європейських структурах.

Метою статті є політологічний аналіз державної політики України у контексті її європейської інтеграції після розпаду біполярної системи міжнародних відносин 1991 року до сьогодення з основним акцентом на

сучасному етапі розвитку відносин України з ЄС – після Революції Гідності 2014 року.

Важливим етапом у відносинах України з ЄС стало прийняття Постанови Верховної Ради України 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики» [1], де вперше була сформульована позиція держави щодо ЄС. У ній висувалася перспективна мета: членство України в Європейському Союзі. Але державні інститути України пізніше за інші країни Центральної та Східної Європи і Балтії визначили курс на вступ до ЄС, що зумовило більш складний процес визнання України Європейським Союзом та його інертність у прийнятті рішень щодо неї. У цьому документі підкреслювався пріоритет європейського вектора зовнішньої політики, де вперше була сформульована позиція держави щодо ЄС [2].

Наступним важливим етапом стало підписання 14 червня 1994 року в Люксембурзі Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Україною та ЄС. Україна була першою державою з усіх країн СНД, яка уклала таку угоду з ЄС. Угода була ратифікована Верховною Радою у листопаді того ж року, але стала діяти лише 1998 року після її ратифікації в усіх країнах-членах ЄС. Угода про партнерство та співробітництво стала базовим документом, який визначив правовий механізм двостороннього співробітництва України та ЄС. Вона було розраховане на 10 років з наступною автоматичною пролонгацією, якщо не буде денонсована однією зі сторін [3, с. 199].

В Угоді про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС були відзначені основні цілі та перспективи співробітництва:

– забезпечення політичного діалогу між двома сторонами;

– сприяння торгівлі та інвестиціям, а також розвиток гармонійних економічних відносин;

– створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, науково-технічного і культурного співробітництва;

– підтримка зусиль України щодо зміцнення демократії та завершення її переходу до ринкової економіки [4].

Хоча за статусом Угода про партнерство та співробітництво поступалася Європейським угодам про асоціацію, укладеними з країнами Центрально-Східної Європи та Балтії, її підписання позитивно вплинуло на розвиток співпраці України з ЄС, певною мірою сприяло демократизації суспільно-політичного життя і модернізації економіки України. З іншого боку, чотирирічний термін ратифікації Угоди про партнерство та співробітництво країнами Європейського Союзу, відсутність диференційованого підходу до співпраці з пострадянськими країнами, надання пріоритетності у першому десятилітті XXI століття східноєвропейській політиці відносин з Росією засвідчили про невизначеність позиції ЄС щодо України [5].

Загалом у середині 1990-х років українська еліта виступала за розширення співпраці з різними міжнародними структурами. Так, Україна прагнула встановити міцні контакти з ЄС: 1996 року президент Л. Кучма у щорічній доповіді у Верховній Раді заявив, що «інтеграція до Європи – наш свідомий і стратегічний вибір» [6]. Офіційне проголошення європейської інтеграції пріоритетом державного розвитку України відбулось у червні 1998 року, коли Указом Президента України було затверджено Стратегію інтеграції до Європейського Союзу [7].

Після Помаранчевої Революції та з приходом 2005 року до влади В. Ющенка акценти державної політики України були скориговані в бік поглиблення співпраці з ЄС, США і НАТО. Практичний зміст зовнішньої політики було скориговано в сторону конкретизації. З 2005 року Україна відмовляється від так званої багатовекторності, якої дотримувалася адміністрація Л. Кучми. Українська зовнішня політика стала носити чітко виражений прозахідний характер. Одним з підтверджень цього є той факт, що серед законопроектів, запропонованих Президентом України В. Ющенком, переважали документи, що стосуються європейської інтеграції та реалізації європейського проекту «ГУАМ» на пострадянському просторі [8].

2008 року виповнилося 10 років після ратифікації Угоди про партнерство та співробітництво України та ЄС. За цей час відносини України та Європейського Союзу істотно трансформувалися. Певною мірою відбулася зміна філософії розуміння владою європейської інтеграції, яка стала пріоритетом внутрішньої політики та інструментом реформ на Україні. Одночасно зовнішня політика України повинна була враховувати зміни у підходах західних країн до держав пострадянського простору.

Про неефективність і декларативність державної політики України щодо європейської інтеграції протягом першого десятиліття XXI століття говорить той факт, що ще у вересні 2000 року було прийнято конкретний план реалізації завдань щодо інтеграції України до ЄС. Цей план був окреслений у Посланні Президента України до Верховної Ради «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки», яке поставило перед Україною амбітну мету: створити реальні передумови для вступу до ЄС до 2011 року.

Однак, на жаль, реалізувати поставлені в Посланні Президента України завдання не вдалося. Згідно з Концептуальними засадами стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 – 2011 роки, прийнятої у вересні 2000 року, Україна вже 2011 року повинна була створити реальні передумови для вступу в ЄС. Насправді, Україну відокремлюють від можливого членства до ЄС десятки років. Така ситуація наочно демонструє «успішність» європейської інтеграційної стратегії української влади протягом 2000-х років. Тому цей період можна розцінювати як провал державної політики у контексті євроінтеграції [9, с. 201].

На наступному етапі Україна готувалася до підписання нової посиленої угоди між Україною та ЄС

– Угоди про асоціацію. Угода про асоціацію – новий тип угод, базований на договорі, який повинен був замінити Угоду про партнерство та співробітництво і значно підвищити рівень відносин між ЄС та Україною. Ця угода встановлює більш міцні політичні відносини і посилює співпрацю у сфері міжнародної та безпекової політики, а також наближає законодавство і стандарти України до європейських норм, які є необхідними для введення глибокої і всеосяжної зони вільної торгівлі. Угода про асоціацію передбачає більш широке співробітництво між ЄС та Україною в деяких інших важливих сферах – зокрема в енергетичній сфері [10, с. 202].

Через це зазначимо, що переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС розпочався ще у березні 2007 року, а 9 вересня 2008-го на 12-му Саміті Україна – ЄС у Празі обидві сторони досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди у форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Відповідно до домовленостей, досягнутих у ході Паризького саміту Україна – ЄС, 2009 року сторонами був розроблений та схвалений Порядок денний Угоди про асоціацію, який замінив План дій Україна – ЄС та поставив собі за мету слугувати орієнтиром для проведення реформ в Україні у процесі підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію [11].

Крім того, 7 травня 2009 року під час Празького саміту державами-членами Європейського Союзу та представниками Республіки Вірменія, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Молдова та України було прийнято рішення про започаткування ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство», яке закріплене у Спільній декларації країн-учасниць за результатами зазначеного саміту.

Східне партнерство ґрунтується на взаємних інтересах і зобов'язаннях сторін, а також на принципах загальної участі й відповідальності, прозорості в існуючих двосторонніх договірних відносинах. Співробітництво у рамках Східного партнерства здійснюється відповідно до принципів міжнародного права й основних цінностей, зокрема до таких як демократія, верховенство права, повага до прав людини та її основних свобод, ринкова економіка, сталий розвиток і належне державне управління. Основною метою Східного партнерства є створення необхідних умов для прискорення процесу політичного об'єднання й подальшої економічної інтеграції між Європейським Союзом і зацікавленими країнами-партнерами. З цією метою в рамках Східного партнерства здійснюється надання підтримки політичним і соціально–економічним реформам у країнах-партнерах, сприяючи їхньому зближенню з Європейським Союзом [12].

На 15-му Саміті Україна – ЄС в Києві 19 грудня 2011 року переговори по майбутній Угоді про асоціацію завершилися, а 30 березня 2012-го текст майбутньої Угоди був парафований главами перемовних команд України та Європейського Союзу. Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014-го. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. З 1 листопада 2014-го здійснювалося її тимчасове застосування. Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності 1 вересня 2017 року. Угода про асоціацію – міжнародно-правовий документ, який на договірно-правовому рівні закріплює перехід відносин між Україною та ЄС від партнерства та співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції [12].

В цьому контексті необхідно зазначити, що переговорний процес був важким та досить тривалим. Так, протягом 2007 – 2012 років відбувся 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів переговорів щодо розділу Угоди про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Угода стала масштабнішою порівняно з аналогічними угодами, що раніше були укладені ЄС з іншими країнами Центральної та Східної Європи. 1 вересня 2017 року Угода про асоціацію набула чинності повним обсягом. Важливим у межах підготовки та виконання угоди про асоціацію між Україною та ЄС виявилося створення Ради асоціації для здійснення контролю та моніторингу застосування і виконання Угоди. Також у рамках Ради асоціації на рівні міністрів відбувається регулярний діалог з питань політики. Крім того Рада періодично переглядає функціонування Угоди відповідно до її цілей [12].

Найпомітнішими результатами імплементації Угоди про Асоціацію стали зміни в торгівлі України та ЄС. Експорт до ЄС досяг рекордних обсягів. Торговельні ж відносини з РФ, які становили 2010 року 26 % експорту і 37 % імпорту України, опустилися до 7,8 % і 14,2 % 2019 року [13]. В контексті збройної агресії РФ проти України, анексії Криму ЄС твердо зайняв сторону України і всіляко підтримав нашу державу. Глави держав прийняли 7 березня 2014 року заяву, положення якої залишились актуальними і фактично незмінними до сьогодні [14]. У заяві декларувалися підтримка суверенітету і територіальної цілісності України, допомога у фінансовій стабілізації та економічному розвитку, реформуванні суспільства і держави. ЄС та європейські фінансові інститути виділили 14 млрд євро у вигляді грантів і позик [15] .

У грудні 2017-го Європейська комісія затвердила новий документ про допомогу Україні на 2018 – 2020 роки. У лютому 2018 року портфель проектів ЄС в Україні був переглянутий і доведений до 236 одиниць на загальну суму 429 млн євро. Україна ще 2005 року ввела безвізовий режим для громадян країн-членів ЄС. У листопаді 2016-го і ЄС дає згоду на безвізовий режим з Україною [16]. 6 квітня 2017 року Європейський парламент проголосував за безвізовий режим з Україною. 17 травня 2017-го відбулася церемонія підписання відповідного акта, а 11 червня 2017 року новий порядок

набрав чинності. Громадяни України відтоді зробили 42,6 млн поїздок до країн ЄС. Найпопулярнішим напрямком була Польща, яка дозволила і тимчасове працевлаштування для громадян України [17].

Процес зближення України та ЄС прискорився, зв'язки зміцнилися – і в економічній, і в політичній, і в правовій областях відбулися зміни, які, на нашу думку, вже зробили процес незворотнім. Він ще більше наблизився до переходу в процес набуття членства. Звичайно, інтеграція такої великої і складної країни як Україна є важкою, але досвід навіть цих кризових років довів, що державна політика щодо європейської інтеграції може бути ефективною. В цьому контексті відомий американський дослідник та політик Зб. Бжезинський зазначав: «Якщо Україна досягне успіху (на шляху до європейської інтеграції), єдиною перспективою Росії буде змиритися з цією реальністю і, як підсумок, самій стати частиною Європи» [18]. Що, зі свого боку, змінило б загальну політичну конфігурацію нового світу і потенційну роль в ньому світу «старого» – Європи [19, с. 30].

В другому десятиріччі XXI століття європейська інтеграція наразі набуває в Україні якісно нового змісту – з декларативного зовнішньополітичного курсу вона поступово перетворюється на комплексну внутрішню політику реформ. На цьому етапі надзвичайної важливості набуває громадська думка щодо євроінтеграції, адже саме рівень підтримки певного інтеграційного вектора є невід'ємним компонентом успішної політики євроінтеграції та європеїзації суспільства загалом.

Підтримка європейського вектора інтеграції стала домінувати в українському суспільстві з кінця 2011-го. Саме тоді відбулася зміна співвідношення між прихильниками ЄС, Митного союзу та неприєднанням до жодного з них на користь прибічників європейської інтеграції. Характерно, що збільшення підтримки членства у ЄС почалося у той період, коли відбувалося згортання євроінтеграційного курсу. Відносини між Україною та ЄС увійшли в період політичної стагнації і кризи. Декларації про пріоритетність європейського напрямку та офіційне закріплення цієї ідеї у Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» 2010 року супроводжувалися монополізацією влади в Україні, посиленням авторитарних тенденцій. На згортання європейської інтеграційної політики суспільство відреагувало підвищенням підтримки цього курсу. Втім, проблемою залишалося те, що цю підтримку виказувала не абсолютна, а відносна більшість українців. Саме тому 2013-го, коли Угода про асоціацію була однією з головних тем публічної дискусії, співвідношення між прихильниками ЄС і Митного союзу залишалося приблизно таким же, як і наприкінці 2011 року. Так, вступ України до ЄС підтримали 42 % українців, а приєднання до Митного союзу – 31 %, ще 13,5 % вважали, що не варто приєднуватися до жодного із цих об'єднань. 14 % українців взагалі не могли чітко визначитися зі своєю позицією щодо інтеграційних пріоритетів перспективи [20].

Збігнєв Бжезинський

Другий переламний етап розпочався наприкінці 2013-го. «Спусковим гачком», який спричинив зміни у громадській думці щодо інтеграційних орієнтирів населення, можна вважати відмову президента В. Януковича та його команди підписувати Угоду про асоціацію у м. Вільнюс і початок Майдану. Згодом ця тенденція до збільшення привабливості європейського шляху була підкріплена переростанням протестних подій у Революцію Гідності, агресією з боку Російської Федерації та анексією Криму. Визначальним у новій хвилі змін суспільних настроїв було не тільки зростання підтримки європейської інтеграції, але і різке зменшення інтеграційної привабливості Митного союзу для колишніх прихильників об'єднання. У березні 2014-го кількість прихильників ЄС стала вищою лише на 3 % порівняно з 2013 роком. Частка прибічників вступу до Митного союзу зменшилася на 9 % – до 22 %. На 6 % збільшилася частка тих, хто вважав, що Україні не варто приєднуватися до жодного із цих об'єднань. Опитування у травні 2014-го зафіксувало подальше зростання підтримки європейського вектора до 50,5 %. Так, ситуація з підтримкою ідеї членства у Митному союзі змінилася порівняно з 2009 роком кардинально. Якщо наприкінці 2009-го 58 % українців підтримували ідею приєднання до Митного союзу, то на сьогодні вже 61 % українців проти такої перспективи [20].

Отже, у другому десятилітті XXI століття констатуємо зміни у суспільній свідомості українців, які віддали перевагу європейській інтеграції. У цьому контексті цікавою є позиція мешканців ЄС – наскільки вони готові бачити Україну в його складі.

Так, одна з українських дослідницьких служб провела в Німеччині, Франції, Італії та Польщі соціологічне дослідження з метою з'ясувати, як жителі цих країн ставляться до вступу України до ЄС і НАТО. Слід зазначити, що сучасна Україна в очах європейців все менше асоціюється з Росією і війною, а все більше з економікою. Вони знають про аграрний потенціал країни і навіть чули про великі перспективи України на газовій карті Європи [21].

За останні роки європейці переосмислили можливе майбутнє України в ЄС. Масштабне дослідження показало, що вже більше половини жителів провідних країн Європи – Німеччини, Франції, Італії та Польщі – готові бачити Україну частиною ЄС. Подібної лояльності з боку європейців Україна ще не спостерігала. Коли Верховна Рада в лютому 2019 року закріпила в тексті Конституції курс України на ЄС і НАТО, багато українців та європейців сприйняли це за мрію, яку складно реалізувати в найближчій перспективі. Офіційні представники Європейського Союзу на питання про членство України в співдружності континентальних країн відповідали і відповідають, що ЄС відкритий до розширення. Однак для набуття членства в ЄС Україні необхідно виконати чимало умов: забезпечення верховенства права, відповідності законодавства та інших критеріїв – як, наприклад, макроекономічна стабільність [21].

Однак є й чимало європейців, для яких Україна вже готова до того, щоб стати частиною Європейського Союзу. На це вказують дані опитування, проведеного в кінці вересня 2020-го київським експертним центром «Нова Європа». За даними цього дослідження, що охопило чотири тисячі респондентів, 55 % жителів провідних країн Євросоюзу – Німеччини, Франції, Італії та Польщі – позитивно ставляться до прийняття України до ЄС. Підтримка вступу Києва до НАТО трохи менша, але все-одно досить суттєва – 38 %. За таких обставин, 10 років тому, ідею зробити українців частиною континентальної сім'ї підтримували у півтора раза менше європейців ніж зараз – 37 %. Тренд останніх п'яти років показує, що Україну в Європейському Союзі все більше сприймають як його частину. Однак країни ЄС очікують переломних змін у країні для отримання нею статусу країни-члена ЄС [21].

Найважливішим етапом в реалізації державної політики України в контексті її європейської інтеграції стало закріплення курсу на євроінтеграцію в Конституції України 7 лютого 2019 року.

На сучасному етапі державної політики щодо європейської інтеграції України можна виділити

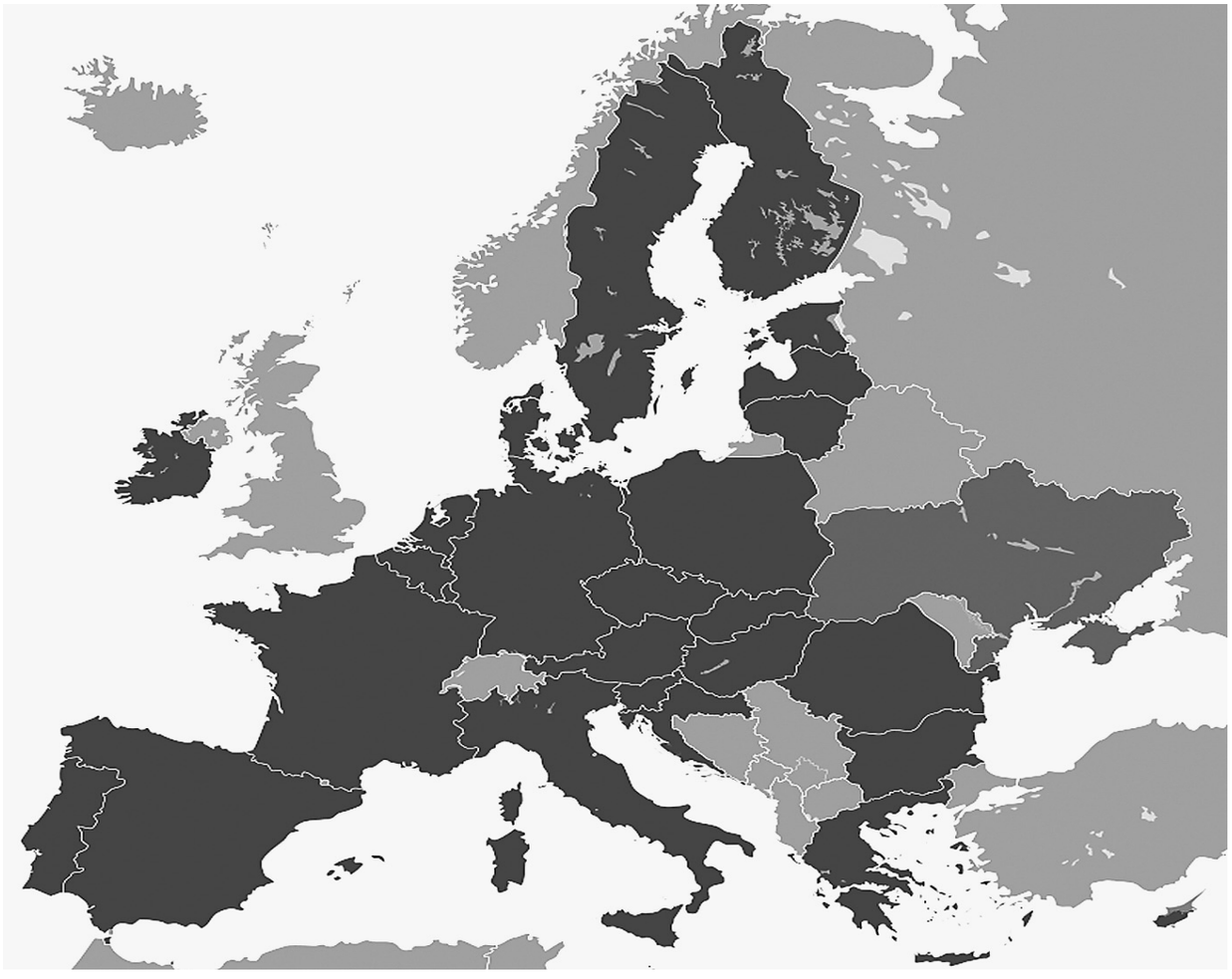

ухвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки. Основною метою Стратегії є утвердження в українському суспільстві свідомої підтримки членства України в Європейському Союзі, інтеграції до європейського, економічного, культурного та політичного простору та здійснення процесу внутрішніх реформ і перетворень у бік більш вільного, справедливого, демократичного, успішного і прозорого суспільства. Стратегія визначає комунікаційні цілі та цільову аудиторію. Передбачається, що реалізація Стратегії здійснюватиметься спільними зусиллями органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та бізнесу [22].

6 жовтня 2020-го у Брюсселі пройшов 22-й Саміт Україна – Європейський Союз. За його підсумками ЄС пообіцяв Президенту України В. Зеленському нові кредити, а мови про скасування безвізового режиму, про що багато говорилося напередодні, взагалі не було. Однак у заяві за підсумками Саміту були розставлені крапки над «і»: безвізовий режим залишається і після карантинних заходів знову запрацює. У підсумковій декларації даний пункт звучить так: «Ми вітали продовження успішного запровадження безвізового режиму для громадян України. Ми підкреслили важливість продовження виконання критеріїв лібералізації візового режиму і прискорення відповідних реформ. Ми з нетерпінням очікуємо відновлення нормальних можливостей пересування для наших громадян, як тільки дозволять епідеміологічні умови». У той же час Україна взяла на себе зобов'язання провести судову реформу. Ще одна болюча тема в стосунках України з ЄС і США: прагнення Заходу зберегти контроль над антикорупційною вертикаллю «НАБУ – САП – Вищий антикорупційний суд». Конституційна криза, яка виникла 2020 року, також сприяла погіршенню відносин між ЄС та Україною [23].

Однією з головних новин 22-го Саміту Україна – Європейський Союз виявилася принципова згода ЄС на оновлення Угоди про асоціацію з Україною. Сфери для цього обрано такі: цифровий ринок, захист навколишнього середовища, боротьба зі змінами клімату згідно з політикою «Green Deal» – програмою Європейської комісії щодо переходу до кліматично-нейтральної Європи до 2050 року, а також фінансове співробітництво [23]. Вважається, що Україна має шанс на просування угоди «про відкрите небо» і «промисловий безвіз» 2021 року – для українських дипломатів це реальний виклик і важлива мета [24].

Загалом Євросоюз конструктивно ставиться до пропозицій України щодо оновлення Угоди про асоціацію. Його положення можуть бути конкретизовані вже найближчим часом. На думку торговельного представника України в ЄС Т. Качки, подальший порядок денний відносин України з ЄС на наступні кілька років може формуватися протягом ще трьох зустрічей на високому рівні, зокрема на Раді асоціації Україна – ЄС. Першими кроками щодо перегляду угоди про асоціацію Т. Качка бачить схвалення додатку до угоди з енергетики у сфері газовій та електроенергії, а також домовленість щодо експорту м'яса птиці. Надалі, на його думку, взаємну торгівлю може стимулювати перехід української митниці на норми ЄС, скасування обмежень у сфері автотранспорту та укладання Угоди про оцінку відповідності й прийнятності промислових товарів (АСАА). Це дозволить Україні торгувати промисловою продукцією з ЄС на тих же умовах, на яких країни Європейського Союзу торгують між собою. Йдеться про так званий «промисловий безвіз» [25].

В цьому контексті зазначимо, що на сьогодні Україна, хоч й із запізненням, але виконує кроки та зобов'язання щодо подальшої інтеграції до європейських інституцій. Тож прогнозується прийняття низки політичних рішень ЄС про інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС у відповідних секторах, як це передбачено Угодою про асоціацію. Першим таким очікуваним рішенням стало укладання, як зазначалося вище, Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів (АСАА), а також отримання Довідки щодо її укладення (Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods, Угода АСАА, «Промисловий безвіз»). З цього приводу зазначимо, що метою укладення Угоди АСАА **є:** відкриття доступу промислової продукції на ринки України та країн ЄС на основі взаємного визнання результатів робіт з оцінки відповідності на цю продукцію. Пріоритетні сектори промислової продукції для укладення Угоди АСАА: низьковольтне електричне обладнання, електромагнітна сумісність обладнання, машини [26].

Як попередні висновки відносно десятирічної Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом варто відзначити, що за перші п'ять років її дії Угоду виконано на 41,6 %. Такими є результати звіту «Українського центру європейської політики», оприлюдненого за підсумками експертного дослідження, проведення якого підтримало київське представництво німецького фонду імені Конрада Аденауера (Konrad – Adenauer – Stiftung). Звіт був представлений напередодні нової фази переговорів України з ЄС про перегляд угоди і формування порядку денного двосторонніх відносин на наступні кілька років [25].

Однак, згідно зі звітом «Українського центру європейської політики», прогрес спостерігається далеко не за всіма напрямками. Він украй незначний у виконанні 12,3 % положень угоди про асоціацію. Відставання спостерігається в сільському господарстві, митній сфері, у захисті інтелектуальної власності, освіті, в галузі транспорту, статистики та в авіаційній галузі. Найбільшого прогресу досягнуто там, де немає необхідності фінансування реформ з державного бюджету. Серед інших факторів стримування європейської інтеграції виділяється відсутність діалогу держави з бізнесом, дефіцит в органах влади

експертів з європейського права, а також часта зміна пріоритетів у діяльності владних інститутів [25]

Тож можемо зробити висновок про те, що з початку незалежності України реальна імплементація державної політики, спрямованої на європейську інтеграцію України, активізувалася після Революції Гідності. Високий рівень суспільної підтримки європейської інтеграції свідчить про те, наскільки істотно ситуація в Україні змінилася порівняно з попередніми періодами її розвитку. Такі події як Євромайдан, російська анексія Криму, війна, розв'язана Москвою на Донбасі, та санкції з боку західних країн проти Російської Федерації змусили Україну відійти від своєї колишньої багатовекторної зовнішньої політики балансування між Заходом і Кремлем. Сьогодні співпраця України з ЄС розвивається за всіма основними пріоритетними напрямами, які охоплюють економічну, політичну, соціальну і військову галузі. Курс на європейську інтеграцію випливає із самої природи державної незалежності України, її прагнення стати невід'ємною складовою частиною Європи. Європейський вибір – це рух України до реальної демократії, інформаційного суспільства, соціально орієнтованої ринкової економіки, яка базується на верховенстві права та забезпеченні прав і свобод людини.

Однак доводиться констатувати, що поглиблення зв'язків з Європейським Союзом не принесло із собою ні перспектив членства, ні великомасштабної фінансової допомоги, яку раніше отримали інші нові члени союзу. Державна політика щодо європейської інтеграції має амбітні цілі, спрямовані на приєднання до Шенгенської зони ЄС, Митного союзу з ЄС, Енергетичного союзу, Єдиного цифрового ринку і з часом до самого Європейського Союзу. Реалізація європейської інтеграційної стратегії є надзвичайно складним завданням і вимагає від України великої напруги з метою перебудови внутрішньоукраїнської, загальнодержавної структури за стандартами ЄС. Через це головна увага у процесі набуття Україною членства в ЄС має бути зосереджена не на формалізації європейського статусу України, а на досягненні стандартів, критеріїв і рівня розвитку країн ЄС.

Борис ГУМЕНЮК,
доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління та міжнародних відносин Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова

Список використаних джерел:

1. Про Основні напрями зовнішньої політики України. *Постанова Верховної Ради України.* 2 липня 1993. URL.:https://www.rada.gov.ua/ru/news/Novosty/Soobshchenyya/page/ru/news/Novosty/Soobshchenyya/31271.html

2. Усова Л. Внешняя политика Украины: между внеблоковостью и евроатлантической интеграцией /Власть. 2011. №7. С. 156 – 158

3. Международные отношения и внешняя политика Украины / коллектив авторов; под общ. ред. О. И. Пошедина. Київ: НУОУ, 2013. 372 с. http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/1639/1/1557_IR.PDF

4. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами. *Верховна Рада України.* 14.06.1994. URL.:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

5. Жильцов С. С. Эволюция внешней политики Украины: современный этап (1991 – 2013 гг.). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2013. Вип. 20(2). С. 13 – 23. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2013_20%282%29__5

6. Василенко В. *День*. 1 вересня 2011.URL.: https://day.kyiv.ua/ru/article/nota-bene/sud-idet

7. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Указ Президента України. *Верховна Рада України.* 07.07.2015. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text

8. Трутенко А.А. Институт президентства во внешнеполитическом механизме Украины. *Теория и практика общественного развития*. 2013. №9. С. 251 – 254.

9. Международные отношения и внешняя политика Украины / коллектив авторов; под общ. ред. О. И. Пошедина. Київ : НУОУ, 2013. 372 с.

10. Історія становлення відносин Україна – ЄС. *Міністерство Юстиції України*. URL.: https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es

11. Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки. Міністерство юстиції України. URL.: https://minjust.gov.ua/m/strategiya-komunikatsii-u-sferi-evropeyskoi-integratsii-na-2018-2021-roki

12. Госкомстат. *IMF group Ukraine.* 15 февраля 2019. URL: https://biz.nv.ua/experts/o-torgovle-ukrainy-s-rossiey50006393.html

13. Statement of the Heads of State or Government on Ukraine. *European Union An official website.* March 7, 2014. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2014/2014_03_0 7_01_en.htm

14. Facts and Figures about EU-Ukraine Relations. *European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/eap_factsheet_ukraine.pdf

15. Госкомстат. IMF group Ukraine. URL.: https://biz.nv.ua/experts/o-torgovle-ukrainy-s-rossiey50006393.html

16. Germany and France endorse multi-speed Europe. *Euobserver*. 2017, March 3. URL.: https://euobserver.com/institutional/137080

17. Збигнев Бжезинский: Россия превратится в разоренного сателлита Китая / Glav Post: интенет-изд. 27 декабря 2014 URL.: http://glavpost.com/post/20oct2014/opinion/3084- zbignev-bzhezinskiy-rossiya-prevratitsya-v-razorennogo-satellita-kitaya.html

18. Мироненко В. Украина и ЕС: о некоторых аспектах украинской евроинтеграции в 2014 – 2019 гг. *Современная Европа*, 2019, №5, с. 23 – 34

19. Євроінтеграція України: досвід сусідів та перспективи об'єднання суспільства. Київ: Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва», 2014. URL.: https://dif.org.ua/uploads/pdf/1407765948_3132.pdf

20. Бердинских К. Верстюк И. Свои для Европы. Масштабное исследование показало, что большинство европейцев уже готовы видеть Украину в ЕС. *Новое Время, № 45*. 4 декабря 2020. https://nv.ua/world/geopolitics/ukraina-v-es-masshtabnoe-issledovanie-pokazalo-chto-evropeycy-za-chlenstvo-novosti-ukrainy-50127919.html

21. Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки. Міністерство юстиції України. URL.: https://minjust.gov.ua/m/strategiya-komunikatsii-u-sferi-evropeyskoi-integratsii-na-2018-2021-roki

22. Рафальский Д. Чем закончился саммит Украина – ЕС и отберут ли безвиз. *Страна*. 7 октября 2020. URL.: https://strana.ua/articles/analysis/293813-bezviz-poka-ostaetsja-itohi-sammita-ukraina-es.html

23. Магда Е. Оставили на третий год. *Корреспондент*. 16.12.2020. URL.: https://blogs.korrespondent.net/blog/events/4306911/

24. Савицкий Р. Соглашению об ассоциации Украины с ЕС мешает частая смена приоритетов. *Deutche Welle.* 16.07.2020. URL.: https://www.dw.com/ru

25. Довідка щодо укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods, Угода ACAA, «Промисловий безвіз»). *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.* 22.01.2020. URL.:https://www.me.gov.ua/Documents/Detaillang=ukUA&id=5b5a922a404043b2b45932b2f3ec4a16&title=DovidkaSchodoUkladenniaUgodiProOtsinkuVidpovidnostiTaPriiniatnistPromislovoiProduktsiiagreementsOConformityAssessmentAndAcceptanceOfIndustrialGoodsUgodaAsaapromisloviiBezviz